
Н.В. Андреюк

МІКРОЕКОНОМІКА

Навчальний посібник

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
як навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів

Київ
КОНДОР

2006

ББК 65.012я73
А 65

*Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
як навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів
(Лист МОНУ № 14/18.2-1882 від 11.11.03)*

Рецензенти:

Лютий І.О., доктор економічних наук, професор кафедри фінансів Київського національного університету ім. Тараса Шевченка;

Шкітіна М.І., доктор економічних наук, професор кафедри менеджменту Київського національного лінгвістичного університету

Андреюк Н.В.

А 65 Мікроекономіка: Навч. посібник. – К.: Кондор, 2006. – 176 с.

ISBN 966-7982-52-1

У навчально-методичному посібнику викладені основні поняття і закономірності мікроекономічного аналізу. Його зміст охоплює всі теми типової навчальної програми з дисципліни «Мікроекономіка». Наприкінці теоретичного викладення кожної теми запропоновані різнопланові практичні завдання з коментарями до вирішення і тести з відповідями. До кожної теми додається список рекомендованої літератури.

Для студентів економічних спеціальностей усіх форм навчання.

ББК 65.012я73

ISBN 966-7982-52-1

© Андреюк Н.В., 2003

© «Кондор», 2003

Зміст

Передмова	5
ТЕМА 1. ПРЕДМЕТ І МЕТОД МІКРОЕКОНОМІКИ	7
Практичні завдання	10
Тестові завдання	13
ТЕМА 2. ТЕОРІЯ ПОПИТУ	16
Практичні завдання	21
Тестові завдання	23
ТЕМА 3. ПРОПОЗИЦІЯ. ВЗАЄМОДІЯ ПОПИТУ І ПРОПОЗИЦІЇ	25
Практичні завдання	33
Тестові завдання	40
ТЕМА 4. КОРИСНІСТЬ ТОВАРУ І РІВНОВАГА СПОЖИВАЧА	42
Практичні завдання	45
Тестові завдання	46
ТЕМА 5. КОНЦЕПЦІЯ КРИВИХ БАЙДУЖОСТІ І ПОВЕДІНКА СПОЖИВАЧА	48
Практичні завдання	57
Тестові завдання	61
Тема 6. ВИРОБНИЧА ФУНКЦІЯ	63
Практичні завдання	69
Тестові завдання	71
ТЕМА 7. ВИТРАТИ ВИРОБНИЦТВА	75
Практичні завдання	81
Тестові завдання	86
ТЕМА 8. ПІДПРИЄМСТВО В УМОВАХ ДОСКОНАЛОЇ КОНКУРЕНЦІЇ	89
Практичні завдання	95
Тестові завдання	98

ТЕМА 9. ПІДПРИЄМСТВО НА МОНОПОЛЬНОМУ РИНКУ	101
Практичні завдання	106
Тестові завдання	110
ТЕМА 10. ПОВЕДІНКА ПІДПРИЄМСТВА НА РИНКУ МОНОПОЛІСТИЧНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ	112
Практичні завдання	114
Тестові завдання	116
ТЕМА 11. ОЛІГОПОЛІСТИЧНА СТРУКТУРА РИНКУ І ПІДПРИЄМСТВО	118
Практичні завдання	122
Тестові завдання	125
ТЕМА 12. РИНОК ФАКТОРІВ ВИРОБНИЦТВА ТА РОЗПОДІЛ ДОХОДУ	127
Практичні завдання	133
Тестові завдання	134
ТЕМА 13. РИНОК ПРАЦІ	136
Практичні завдання	140
Тестові завдання	144
ТЕМА 14. РИНОК КАПІТАЛУ	146
Практичні завдання	150
Тестові завдання	154
ТЕМА 15. РИНОК ЗЕМЛІ	156
Практичні завдання	158
Тестові завдання	160
ТЕМА 16. ЗАГАЛЬНА РІВНОВАГА	162
Практичні завдання	167
Тестові завдання	168
ТЕМА 17. ІНСТИТУЦІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ РИНКОВОГО ГОСПОДАРСТВА	169
Практичні завдання	171
Тестові завдання	173
ЛІТЕРАТУРА	175

За останні декілька років в Україні видано ряд посібників з мікроекономіки, які мають різну спрямованість, структуру і логіку викладення матеріалу, завдяки чому вони вдало доповнюють один одного. Відмінністю даного посібника є те, що він являє собою деякий навчально-методичний комплекс, мета якого – спрямування студентів до самостійного, творчого засвоєння фундаментального курсу з мікроекономіки.

Зазначеній меті відповідає структура посібника. Його зміст охоплює всі теми типової навчальної програми з дисципліни «Мікроекономіка». До кожної теми надається стисла анотація. Далі коротко і, сподіваємося, досить доступно викладені основні поняття і закономірності мікроекономічного аналізу, які підсилені графічними зображеннями і схемами.

Наприкінці теоретичного викладення кожної теми запропоновані різнопланові практичні завдання і тести, підібрані та складені на основі задач таких відомих економістів у цій сфері, як Р.Піндайк та Д.Рубінфелд, Д.Гамільтон, П.Семюельсон, Р.Нурєєв та ін. Наведення коментарів до вирішення практичних завдань дає можливість студентам розвинути навички самостійного творчого підходу до вирішення конкретних задач мікроекономічного аналізу. А наведення правильних відповідей до тестів дає змогу читачам самостійно перевірити глибину своїх знань.

Задля поглибленого вивчення або з'ясування окремих тем і питань курсу після кожної теми додається список рекомендованої літератури.

Сподіваємося, що посібник стане у пригоді студентам як денної, так і заочної форми навчання. Студенти денної форми навчання зможуть краще підготуватися до семінарських занять, а студентам-заочникам буде легше впоратися із написанням контрольних робіт та підготовкою до іспиту.

Заздалегідь щиро дякуємо всім, хто матиме бажання і знайде час висловити будь-які зауваження, побажання та пропозиції щодо цього посібника.

ТЕМА 1

ПРЕДМЕТ І МЕТОД МІКРОЕКОНОМІКИ

ОПРАЦЮВАВШИ ЦЮ ТЕМУ, ВИ З'ЯСУЄТЕ:

- що вивчає мікроекономіка;
- базові мікроекономічні поняття;
- що таке крива виробничих можливостей і економічна ефективність;
- методи мікроекономічного аналізу.

Мікроекономіка – складова частина економічної теорії, яка досліджує діяльність окремих економічних одиниць (споживачів, фірм), їх взаємодію на ринках, результатом якої є формування цін на товари і послуги, а також фактори виробництва. Вона розкриває основні закономірності функціонування ринкової економіки *на рівні товаровиробника та споживача* і показує *механізм прийняття рішень* господарюючими суб'єктами, які прагнуть досягти максимального задоволення потреб в умовах використання обмежених ресурсів.

Економічними суб'єктами мікроекономіки є господарські одиниці, що пізнають економічні відносини і процеси та впливають на них у своїй практичній діяльності.

До них належать:

- *домашнє господарство* – самостійна економічна одиниця, до складу якої входять одна чи декілька осіб. На ринку товарів та послуг домашнє господарство є покупцем, на ринку ресурсів – продавцем власних факторів виробництва;

- *фірма* – економічна одиниця, яка самостійно приймає рішення щодо використання факторів виробництва з метою ви-

готовлення продукції та її продажу. На ринку товарів та послуг фірма є продавцем; на ринку ресурсів – покупцем факторів виробництва;

- *держава* – самостійний суб'єкт ринку, до складу якого входять урядові установи, що здійснюють економічну, юридичну та політичну владу для забезпечення умов господарювання всім суб'єктам мікроекономіки, а в разі потреби здійснюють контроль господарюючих суб'єктів та ринку заради досягнення суспільних цілей.

Економічні потреби – внутрішні мотиви, що спонукають до економічної діяльності. *Особливість* потреб полягає в їх *безмежному зростанні*.

Економічні блага – *засіб задоволення потреб*, що існує в обмеженій кількості. Економічні блага поділяються на *товари та послуги, на споживчі (прямі) та виробничі (непрямі)*.

Ресурси (фактори виробництва) – елементи, що використовуються заради виробництва економічних благ. Економічні ресурси мають істотну спільну *властивість – рідкісність*.

Рідкісність – характеристика економічних благ щодо *обмеженості* ресурсів для задоволення безмежних потреб.

Використання виробничих ресурсів може бути як **ефективним**, так і **неефективним**.

Ефективність характеризує зв'язок між обсягом вироблених економічних благ і кількістю ресурсів, що застосовуються в процесі виробництва.

Ефективним використанням є ситуація, при якій *за даного рівня знань і даної кількості виробничих ресурсів неможливо* виробити більшу кількість деякого товару без скорочення випуску інших товарів.

Неефективним використанням є ситуація, при якій *за даного рівня знань і даної кількості виробничих ресурсів можливо* виробити більшу кількість деякого товару без скорочення випуску інших товарів.

Обмеженість ресурсів породжує серед товаровиробників *конкуренцію* щодо їх використання та розподілу, а отже, *обумовлює вибір оптимального варіанту їх застосування*.

Економічний вибір – вибір найкращого серед альтернативних варіантів, який *дозволяє досягти максимального задоволення потреб за мінімальних витрат*.

Вибір здійснюється серед обмежених ресурсів, які *можуть альтернативно використовуватись* для виробництва різних товарів і послуг і розподілятися потім для споживання тепер і в майбутньому.

Альтернативні витрати визначають цінність найкращого варіанту, від якого відмовилися в процесі економічного вибору. Вони характеризуються *цінністю втрачених можливостей*: витрати на виробництво будь-якого блага, що виражені через інше, яким жертвують.

Межа в повному використанні ресурсів за *існуючого рівня розвитку технології і даного рівня знань*, коли збільшення виробництва одного блага вимагає скорочення виробництва іншого, визначається **межею виробничих можливостей**.

Виробничі можливості — це можливості суспільства з виробництва економічних благ при повному і ефективному використанні всіх ресурсів, наявних за даного рівня знань і розвитку технології.

Межа виробничих можливостей показує *максимально можливий обсяг виробництва* деякого конкретного товару або виду послуги за *даних ресурсів і знань*, якими розпоряджається конкретна економіка, та *заданих обсягах виробництва інших товарів і послуг*. Графічним її вираженням є крива виробничих можливостей.

Кожна *точка на кривій* виробничих можливостей характеризує *максимальний обсяг виробництва* двох товарів одночасно, що свідчить про ефективність використання наявних ресурсів.

Розширення межі виробничих можливостей може відбуватися двома шляхами:

- за рахунок більш *ефективного технологічного використання* наявних факторів виробництва (*інтенсивний шлях*);
- за рахунок залучення *додаткових ресурсів* (*екстенсивний шлях*).

Екстенсивний та інтенсивний шляхи розвитку пов'язані з *додатковими капіталовкладеннями*, або **інвестиціями**. Але при **інтенсивному** розвитку додаткові кошти вкладаються у *НТП*, розробку нових технологій, а при **екстенсивному** — у розширення діючих підприємств на *попередньому технічному рівні*.

Методологія мікроекономіки являє собою сукупність способів, прийомів пізнання економічних відносин і процесів на рівні окремих економічних одиниць.

Основними *специфічними методами* пізнання мікроекономіки є:

- пріоритет потреб економічних суб'єктів;
- граничний аналіз;
- рівноважний підхід;
- моделювання: мовне, математичне; графічне.

Граничний аналіз – дослідження економічних явищ не лише в закінченому вигляді, а й у вигляді, що постійно змінюється; дослідження не лише сукупних або середніх економічних величин, а й їхніх змін (приростів).

Рівноважний підхід – виявлення і дослідження такого стану економічних процесів і явищ, за якого вони відносно стабільні, знаходяться у рівновазі, тобто немає внутрішніх тенденцій до зміни.

Моделювання являє собою спрощене відображення економічної дійсності за допомогою рівнянь і графіків, що описують взаємозв'язки різноманітних змінних.

Економічні суб'єкти в процесі прийняття раціональних рішень зіставляють *граничні витрати та граничну вигоду*.

Раціональна поведінка – намагання досягти максимальних результатів за наявних обмежень. У мікроекономічному аналізі припускається, що індивіди максимізують корисність, фірми – прибуток, держава – суспільний добробут.

Практичні завдання

1.1. Програміст заробляє 10 грн за годину. Його мати – пенсіонерка. У магазині за телятиною вартістю 8 грн за 1кг потрібно вистояти у черзі годину, а за телятиною вартістю 12 грн за 1кг черги немає. За якого обсягу купівель буде раціональним придбання дешевшої телятини:

- 1) для програміста?
- 2) для його матері?

Коментар розв'язку

Задача на аналіз альтернативних витрат. Година стояння у черзі коштує програмістові 10 грн.

1.2. Марія Петрівна присвячує день домашньому господарству. Вона витрачає на прання сорочки 15 хв, а на миття вікна 45 хв. Накресліть лінію виробничих можливостей Марії Петрівни у межах 9-годинного робочого дня.

Коментар розв'язку

Ресурсом є час. На осях X і Y відкладається кількість сорочок і вікон. Точки перетину лінії виробничих можливостей з осями X і Y визначаємо шляхом ділення всього робочого часу на кожен із видів роботи.

1.3. Громадянин орендує будинок і платить господарю 1000 грн на рік, зберігаючи інші свої кошти у банку, що дає йому 9 % річних. Будинок коштує 14000 грн. Чи являє він інтерес для потенційного покупця? Чому?

Коментар розв'язку

Слід співставити щорічну суму відсотків на 14000 грн із орендою будинку.

1.4. Пані N завжди мріяла мати власне ательє. Відомо, що витрати, пов'язані з утриманням ательє, включають витрати: на купівлю устаткування (зношується за 5 років) — 10000 грн; на зарплату персоналу — 20000 грн на рік; на сировину — 70000 грн на рік.

На даний час річний дохід пані N складає 6000 грн (вона планує залишити службу і працювати у власному ательє). На купівлю устаткування вона планує використати свої заощадження, що приносять 6% річних. Пані N очікує щорічно одержувати сукупний дохід, рівний 98500 грн. Чи є відкриття ательє вигідною операцією? Чи варто починати цю справу?

Коментар розв'язку

Оскільки при порівнянні різних варіантів економічної діяльності необхідно враховувати саме альтернативні витрати, слід звести воедино й оцінити всі не використовувані при відкритті ательє можливості.

1.5. Вам запропонували квитки на виставку комп'ютерної техніки. Час, проведений на виставці, рівноцінний для вас 50 грн. Витрати, пов'язані з оплатою проїзду і квитка на виставку, складають 30 грн. Крім того, заради відвідання виставки ви відмовляєтеся від читання лекції, яка приносить вам задоволення і за яку вам готові заплатити 40 грн.

Таким чином, перед вами постає питання: чи варто відвідати цю виставку?

А якщо альтернативою відвідання виставки буде не читання лекції, а прибирання офісу, за що вам готові заплатити 40 грн, але ця робота настільки вам неприємна, що її скасування буде рівноцінним для вас 25 грн?

Коментар розв'язку

При відповіді на ці питання слід урахувати не лише явні витрати, безпосередньо пов'язані із відвіданням виставки, а й неявні витрати втраченого заробітку, або ж неявні вигоди від скасування необхідності займатися непривабливою діяльністю.

1.6. Припустимо, ви позичили 1000 грн другу і тепер, вирішуючи, чи брати з нього відсотки, ви не впевнені, чи буде це порядно з вашого боку.

Коментар розв'язку

При відповіді на це питання орієнтуйтеся на щорічну банківську відсоткову ставку.

1.7. Ви влітку збираєтеся на відпочинок у Крим, що розташований у 850 км від вашого міста. Поїдете ви в Крим на власному автомобілі чи скористаєтеся потягом, якщо:

квиток на потяг коштує 80 грн;
витрати на гіпотетичні 10 000 км їзди в рік на автомобілі складають:

страхування	10% від вартості автомобіля
паливо	10 л на 100 км
масло	2 л на 100 км
технічне обслуговування	70 грн?

Коментар розв'язку

При вирішенні цієї проблеми слід звернути увагу на безповоротні витрати (виплати по страховці).

1.8. Богдан отримав як приз за перемогу в конкурсі квиток на концерт рок-групи, що відбудеться на відкритому майданчику. Назарій за квиток на цей же концерт заплатив 18 грн. У день проведення концерту почалася сильна гроза. Якщо припустити, що в Богдана і Назарія смаки збігаються, то які розбіжності в їхніх учинках ми можемо очікувати?

Коментар розв'язку

Припустимо, що своє рішення – йти чи не йти на концерт – вони приймають на підставі звичайного порівняння витрат і вигоди. При цьому вартість квитка слід враховувати як безповоротні витрати.

1.9. Якщо вам конче потрібен автомобіль, але ви не можете його купити, що ви виберете: «Жигулі», випущені 10 років тому (700 грн річної орендної плати, 10 л палива на 100 км шляху), чи «Тойоту» того ж року випуску (1500 грн річної орендної плати, 8 л палива на 100 км шляху)?

Якщо підвищити плату за оренду автомобіля «Жигулі» з 700 до 1000 грн у рік, скільки кілометрів вам доцільно було б проїжджати в рік, щоб «Тойота» виявилася для вас дешевшою за «Жигулі»?

Коментар розв'язку

Порівняйте річні витрати на обслуговування автомобілів.

Тестові завдання

1. Що з наведеного не вивчає мікроекономіка:

- а) ринок факторів виробництва;*
- б) механізм функціонування ринку досконалої і недосконалої конкуренції;*
- в) ціна, попит, пропозиція;*
- г) циклічність розвитку ринкової економіки?*

- 2.** Що виражає крива виробничих можливостей:
- а) взаємозв'язок між факторами виробництва;*
 - б) максимальний обсяг виробництва двох продуктів при використанні всіх ресурсів, що є;*
 - в) співвідношення між виробничими потужностями і обсягом продукції, що випускається;*
 - г) додатковий випуск продукції при збільшенні (зменшенні) ресурсів?*
- 3.** Які джерела екстенсивного шляху розвитку:
- а) нові винаходи і технології;*
 - б) підвищення кваліфікації робітників;*
 - в) збільшення кількості факторів виробництва;*
 - г) сучасна техніка?*
- 4.** Які джерела інтенсивного шляху розвитку:
- а) нові копальні;*
 - б) нові технології;*
 - в) освоєння нових земель;*
 - г) зростання чисельності робочої сили?*
- 5.** У людини, яка має можливість отримати роботу з оплатою від 4 до 6 грн на годину, альтернативні витрати однієї години дозвілля дорівнюють:
- а) 4 грн;*
 - б) 5 грн;*
 - в) 6 грн;*
 - г) 7 грн.*
- 6.** Поняття методу науки включає:
- а) способи оптимального застосування всієї сукупності пізнавальних засобів;*
 - б) структуру предмета;*
 - в) набір фізичних даних;*
 - г) світогляд вченого.*
- 7.** Мікроекономіка може бути визначена як галузь економічної науки, яка вивчає:

- а) економічну поведінку окремих груп споживачів, фірм і власників ресурсів;*
- б) економічну поведінку окремих фірм;*
- в) відносини між окремими представниками різних класів;*
- г) те, як економісту використовувати мікрокомп'ютери.*

8. Проблема обмеженості ресурсів може бути вирішена, якщо:

- а) люди зможуть відмовитися від конкуренції на користь співпраці;*
- б) будуть відкриті практично невичерпні джерела енергії;*
- в) всі країни світу стануть постіндустріальними суспільствами;*
- г) все сказане неправильно.*

9. Уявімо, що всі ресурси в економічній системі використовуються таким чином, що нарощувати виробництво одного продукту можна, лише скорочуючи виробництво іншого. Економіст назве таку ситуацію:

- а) ефективною;*
- б) неефективною;*
- в) адміністративно-командною системою;*
- г) економічною кризою.*

Відповіді до тестів

1) г; 2) б; 3) в; 4) б; 5) в; 6) а; 7) а; 8) г; 9) а.

Література: [1, с.3-21; 3, гл.1; 4, с.24-39, с.58-67; 5, с.21-27; 6, с.31-52; 7, с.5-30].